

**MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A LA PLAÇA
DEL BONSUCCÉS, NÚM. 3, 5 i 6 (BARCELONA, BARCELONÈS)**

Data de la intervenció: 2-13 de maig del 2005.

Codi: 084/05

Elisenda Moix Ezquerra

Barcelona, desembre de 2007

ÍNDEX

SITUACIÓ GEOGRÀFICA

ANTECEDENTS HISTÒRICS I ARQUEOLÒGICS

MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ I OBJECTIUS

METODOLOGIA

DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS

CONCLUSIONS

BIBLIOGRAFIA

REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

ANNEX

DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

SITUACIÓ GEOGRÀFICA

El seguiment arqueològic que s'ha efectuat, i del qual presentem la memòria, s'ha portat a terme al nucli antic de Barcelona, concretament al Districte de Ciutat Vella, en un indret amb terrenys quaternaris.

La ciutat de Barcelona es troba dins d'un terme municipal que s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km. d'amplària (l'extensió total del terme és de 91,41 km²), limitada al NW per la serra de Collserola, entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besós. La seva funció de capital ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció Nord-Sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besós-Congost-Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalano-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa catalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons suara anomenats. El Pla, que des de Collserola va baixant suaument i d'una manera regular, en el punt de contacte entre la Ciutat Vella i l'Eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un salt o esglaó d'uns vint metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent. De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral.

Així doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El *Pla inclinat*, els *turons arran de mar*, i el *pla de baix*, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaó i el mar. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per

rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins.

ANTECEDENTS HISTÒRICS I ARQUEOLÒGICS

Actualment el barri del Raval de Barcelona es troba delimitat per tots aquells carrers i avingudes que segueixen el traçat de l'antiga línia de muralles. Així trobem un límit a l'est que el conformarien les Rambles, on es situaria el cinturó de muralles bastit durant el s. XIII i que encara no englobava el barri; el límit al costat nord el situaríem al carrer de Pelai, que també coincideix amb el cinturó de muralles que ja va protegir el barri a partir del s. XIV; per l'est, el Raval quedaria delimitat per la ronda Sant Pau, que igualment segueixen el traçat de les fortificacions del s. XIV, les quals seguirien per l'actual avinguda del Paral.lel fins arribar a les Drassanes, que marcarien el límit sud del barri.

Ja en època romana, el que coneixem com el Raval, quedava situat fora de les muralles; si bé entre els segles IX i XII, a gran part del territori que circumdava l'antiga ciutat romana van anar sorgint nous nuclis de població, les vilesnoves, al voltat de centres d'ordre econòmic o religiós, normalment esglésies de les quals prenen la nomenclatura. El sector que ocupa actualment el carrer d'Elisabets es va mantenir fins ben entrat el s. XVII com a una zona destinada a l'horta i la ramaderia.

El desenvolupament ràpid d'aquestes vilesnoves va provocar que quedés obsolet l'antic perímetre de muralla de la ciutat romana, construint-se un nou cinturó emmurallat al llarg del s. XIII que tancava la ciutat per les Rambles i que, per tant, no va incloure els terrenys del Raval, que haurà d'esperar fins la construcció del tercer cinturó, ja durant la segona meitat del s. XIV, per quedar inclòs definitivament en l'entramat de la ciutat. Tot i així, la ja esmentada llunyania dels centres institucionals i econòmics del municipi, van provocar que fins ben entrat el s. XVIII, el barri es presentés com a un territori d'hortos i petites explotacions agrícoles vinculades a famílies nobles o a institucions religioses que les arrendaven a camperols de la zona. L'entramat urbà es centrava al voltant de tres eixos conformats pel carrer de Sant Pau, el carrer de Tallers i el carrer de l'Hospital que comunicaven amb les portes de la muralla. Igualment,

és notable l'existència de moltes institucions conventuals (el convent dels Àngels, el de Bonsuccés o el d'Elisabets), sobretot a partir del s. XVI, així com d'institucions de caire docent o assistencial (com ara l'Hospital de la Santa Creu, ja existent al s. XIV, o la casa de la Misericòrdia). Però a partir del s. XVIII, el creixement demogràfic i econòmic i l'arribada de l'activitat industrial que ja no tenia cabuda dins els antics barris gremials de Barcelona, sobretot al de Sant Pere, provoca una profunda transformació al territori que aquí ens ocupa; el Raval serà ara una zona amb amplis terrenys edificables, la qual cosa suposa la formació de la xarxa urbana en part encara visible avui en dia, i que quedarà clarament definida durant el s. XIX. D'ençà aleshores, el Raval es converteix en un barri d'activitat industrial i de residències populars, esperit aquest darrer que ha conservat fins els nostres dies.

Pel que fa al propi carrer Tallers, cal esmentar que quan es construïa la muralla de la Rambla (any 1363), hi existia ja el "barri dels tallers" en la part interior (Vico dels Tayers). El seu nom prové dels talladors de carn que hi havia a la rodalia. Anterior al nom del carrer dels Tallers a l'any 1900, s'anomenava el carrer dels Ostallets.

La resta del teixit urbà que trobem al voltant, és originari, en bona part, del s. XVIII, i hauria estat coneguda des d'època medieval com a barri dels tallers, al trobar-s'hi allà molts establiments dedicats al tall de la carn; algunes fonts també ens parlen d'un portal de la muralla en aquest indret, conegut com a porta d'en Godoy, de Sant Sever o dels Tallers.

Dintre de la proximitat del sector afectat pels presents treballs, s'han dut a terme diferents intervencions arqueològiques entre les quals cal destacar les dutes a terme per Carme Subiranas (SUBIRANAS, 1998) a la plaça de Vicenç Martorell, que permeteren documentar diferents estructures muràries indeterminades, molt possiblement vinculades a l'antiga Casa de Misericòrdia o al convent de Bonsuccés; igualment es va poder constatar l'existència de diverses galeries que es van interpretar com a possibles refugis antiaeris excavats durant la Guerra Civil Espanyola (1936-39). Pràcticament de manera contigua, Mireia Blesa va realitzar diferents cates a la mateixa plaça i al carrer de Ramelleres, en el transcurs de les quals es va poder documentar una estructura ja descrita per Subiranas en l'excavació anterior (BLESA, 2002).

Una nova intervenció duta a terme per Xavier Maese (MAESE, 2003) entre els núms. 2-4 i la plaça de Bonsuccés, van deixar a la llum diferents restes habitacionals datades amb anterioritat a la construcció del convent de Bonsuccés (1626). Finalment, l'any 2003 es va procedir a l'excavació en extensió del solar pertanyent al núm. 11 del carrer d'Elisabets, la qual cosa va permetre documentar diferents estructures amb una cronologia que abarca des del s. XVI al XIX, relacionades amb antics habitatges i amb l'antic convent d'Elisabets, així com diferents pous medievals (FORES, 2003).

MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ I OBJECTIUS

L'actual intervenció s'ha realitzat en motiu de les obres per a la canalització en rasa per instal·lar el cable de la fibra òptica. S'ha excavat una rasa de 20 m, des de l'encreuament de Pl. Bonsuccés amb C/ Ramelleres i C/ d'en Xuclà, davant la Seu del districte de Ciutat Vella- Raval, fins el número 8 de la mateixa plaça del Bonsuccés. L'obra fou realitzada per Espelsa. S. L. i va ser contractada per FECSA (Núm. d'obra: 144108). La intervenció arqueològica es va adjudicar a ATICS S. L., sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Elisenda Moix Ezquerria i amb la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona. Les obres es varen iniciar el 5 de maig i van concloure el 13 del mateix mes del 2005.

L'indret on es va dur a terme l'actuació s'inclou en una Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric, és per això que es va fer un exhaustiu control arqueològic, on el principal objectiu era documentar les possibles restes patrimonials i nivells estratigràfics conservats, així com també avaluar la importància de les restes arqueològiques amb la finalitat de protegir-les, aplicant el mínim impacte sobre les possibles estructures antigues que poguessin resultar afectades.

METODOLOGIA

Per tal d'aconseguir els objectius marcats, cal seguir una metodologia sistemàtica i adequada. En relació amb la metodologia de registre, la seqüència estratigràfica s'estableix per entendre la formació, delimitació i estructuració dels estrats i la seva possible posterior destrucció. De la mateixa manera, ajuda a interpretar els diferents processos sedimentaris i postdeposicionals que han tingut lloc en aquest espai. Amb aquests pressupostos, s'ha establert un registre detallat dels diferents estrats que configuren la zona excavada, utilitzant a tal efecte el sistema d' Unitats Estratigràfiques (U. E.) dissenyat per E. C. Harris (Principles of Archaeological Stratigraphy, 1979), que permet analitzar de forma individualitzada cada una de las incidències que afecten la seqüència estratigràfica. La caracterització de las diferents U.U.E.E. identificades s'efectua en una fitxa, en ella es registren tots els paràmetres que permetin la seva correcta identificació i descripció: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona.

DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS

Els treballs realitzats entre el 5 i el 13 de maig del 2005 a la Plaça Bonsuccés foren la construcció d'una rasa de 20 metres de llarg per tal d'instal·lar la fibra òptica. El sistema de treball utilitzat va ser l'habitual en aquest tipus d'intervencions, es va combinar martell hidràulic, sota control arqueològic, amb l'excavació científica i manual adreçada al descobriment de les restes que hi podien aparèixer. Primer es va aixecar la pavimentació (U.E. 100) de la plaça que estava feta amb uns rajols de 50 per 40 cm i amb un gruix de 8 cm, després es va treure el ciment (23 cm) (U.E. 101) que estava a sota el paviment i una malla que hi havia entre el ciment i la tercera capa que hi trobem. Capa que és un estrat d'argila amb sorres, aportat i remogut (0,4 m) (U.E. 102), doncs a la cota final d'aquest estrat es veu un servei d'aigua (U.E. 103) (a uns 60 cm per sota la cota de circulació del carrer). La rasa té una longitud de 20 m, una amplada de 0,5 m i una profunditat de 0,7 m.

CONCLUSIONS

Els resultats obtinguts en aquest seguiment arqueològic han estat totalment nuls pel que fa a la troballa de restes arqueològiques. Al llarg dels dies que va durar l'excavació de la rasa no es va detectar cap tipus de resta arqueològica. Cal dir que en aquesta zona o part del carrer ja s'hi havia fet altres actuacions urbanes per a la col·locació de serveis urbans com el llum, el gas o l'aigua, i per tant era difícil, que no impossible, trobar-hi algun vestigi. Per tant s'ha de parlar de nivells estèrils en quan a material ceràmic o estructures construïdes en relació a la rasa excavada.

Caldrà esperar en futures intervencions arqueològiques que es duguin en parts del subsòl que no hagin estat tan remogudes recentment, i que per tant ens permetin conèixer l'ocupació que ha tingut aquesta zona fins als nostres dies.

BIBLIOGRAFIA

- A. A. V. V.** (1995): *Història de Barcelona*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- Vol.1 (1991): *Estructura urbana de la ciutat romana*.
  - Vol.2 (1992): *La formació de la Barcelona medieval*.
  - Vol.3 (1992): *La ciutat consolidada (segles XIV-XV)*.
  - Vol.4 (1992): *Barcelona dins la Catalunya moderna (segles XVI-XVII)*.
  - Vol.5 (1993): *El desplegament de la ciutat manufacturera (1714-1833)*.
  - Vol.6 (1995): *La ciutat industrial (1833-1897)*.
- A. A. V. V.** (1997): *Els barris de Barcelona. Vol.1: Ciutat Vella i Eixample*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- A. A. V. V.** (2004): *Abajo las murallas!!!. 150 anys de l'enderroc de les muralles de Barcelona*. Museu d'Història de la ciutat. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.
- ALBERCH I FUGUERAS et alii** (1999): “ *Ciutat Vella i Eixample*” a *Els Barris de Barcelona*, Vol I, Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- AMADES, J**;(1989): *Històries i llegendes de Barcelona*, Vol II, Ed. 62, Barcelona.
- ARRANT HERRERO, M** (2003): *La Rambla de Barcelona: estudi d'història urbana*. Col·lecció Camí Real , N° 22. Barcelona.
- BLESA i CAPELLA, M.** (2002): *Memòria d'intervenció del control arqueològic al carrer de Ramalleres, 17*. Barcelona.
- CARRERAS CANDI, F.** (1916): *Geografia general de Catalunya. La ciutat de Barcelona*. Barcelona.
- CARRERAS CANDI, F.** (1982): *Gran geografia comarcal de Catalunya . Vol VIII Barcelonès i Baix Llobregat*.
- Catàleg de monuments i conjunts històrico-artístics de Catalunya.** (1990) ED. Departament de Cultura, Barcelona.
- CIRICI, A.** (1975): *Barcelona pam a pam*. Barcelona.
- CLARAMUNT, S.** (1984): *El Pla de Barcelona i la seva història*. A Actes I Congrés d'Història del Pla de Barcelona celebrat a l'Institut Municipal d'Història els dies 12-13 de Novembre 1982. Ed. La Magrana. Barcelona.
- DURAN I SANPERE, A.** (1972-1975): *Barcelona i la seva història*. Barcelona.
- FABRE, J.;** i **HUERTAS CLAVERIA, J. M.** (1977): *Tots els barris de Barcelona. Vol. VII: Els polígons (2) i el Districte Cinquè*. Barcelona.

FLORENSA FERRER, A. (1962): “Evolución de Barcelona en la Baja Edad Media”. *Cuadernos de arqueología e historia de la ciudad, III*. Barcelona.

FORES, C. (2003): *Memòria d'intervenció arqueològica al carrer Elisabets, 11, Ciutat Vella*. Barcelona.

GARCIA ESPUCHE, A. (1986): *Espai i Societat a la Barcelona preindustrial*. Barcelona.

GARCIA ESPUCHE, A. (1987): *Barcelona a principis del s. XVIII. La Ciutadella i els canvis a l'estructura urbana*. Barcelona.

GRANADOS, O. (1982): “El pla de Barcelona i la seva Història” a *Actes del 1 Congrés d'Història del Pla de Barcelona*. Institut Municipal d'Història. Barcelona.

HARRIS, E.C (1979): *Principios de estratigrafía arqueológica*. Ed. Crítica. Barcelona.

HUERTAS, J. (2000): *Muralla medieval de Barcelona: darreres intervencions arqueològiques*. A *I Congrés d'arqueologia medieval i moderna a Catalunya: mancances i resultats*. Ed. Acram, Barcelona.

HURTADO, V.; MESTRE, J.; MISERACHS, T. (1998): *Atlas d'Història de Catalunya*. Barcelona.

FORES, C. (2003): *Memòria d'intervenció arqueològica al carrer Elisabets, 11, Ciutat Vella*. Barcelona, 2003.

PALET MARTÍNEZ, J.M. (1994): *Estudi territorial del Pla de Barcelona. Estudis i memòries d'arqueologia de Barcelona, 1*. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.

PLADEVALL, A. (1982): “Barcelona i el Barcelonès” a *Gran geografia comarcal de Catalunya. El Barcelonès i el Baix Llobregat*. Volum 8. Obra dirigida per J. Carreras i Martí. Barcelona. Pàg.11-14.

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTORIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA. (2005): Museu d'Història de la Ciutat. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona. Quarhis n.01.

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTORIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA. (2006): Museu d'Història de la Ciutat. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona. Any Quarhis n.02.

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTORIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA.

(2007): Museu d'Història de la Ciutat. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona.

Quarhis n.03.

SOBREQUÉS, J. (1992): *Història de Barcelona. Vol. IV. Segles XIV-XV.*

Barcelona.

SOBREQUÉS, J. (1992): *Història de Barcelona. Vol. V. Segles XVI-XVII.*

Barcelona.

SUBIRANAS I FÀBREGAS, C. (1998): *Memòria d'intervenció arqueològica a la plaça Ramelleres, Barri del Raval, Ciutat Vella.* Barcelona.

REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 100
Sector:		Fase:		Cronologia: Segle XX
DEFINICIÓ :	PAVIMENT			
DESCRIPCIÓ :	Llambordes del carrer. Corresponen al nivell actual de circulació d' aquest carrer. Rajols de 50 per 40 cm i amb un gruix de 8 cm.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	101	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE:101
Sector:		Fase:		Cronologia: Segle XX
DEFINICIÓ :	CIMENT, possible preparació del paviment modern.			
DESCRIPCIÓ :	Preparació de paviment format per ciment. Té uns 20 cm. de potència.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	102	Es cobert per	100
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 102
Sector:		Fase:		Cronologia: Segle XX
DEFINICIÓ :	ESTRAT			
DESCRIPCIÓ :	Estrat d'argila marró i sorres, és aportat i està remogut. Presenta una potència de 0,4 m. Presenta restes de materials ceràmics moderns.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	103	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 103	
Sector:		Fase:		Cronologia: Segle XX
DEFINICIÓ :	ESTRUCTURA			
DESCRIPCIÓ :	Servei urbà. Tubs moderns que canalitzen l'aigua.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	102
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Foto 1. Desmuntatge del paviment de la Pl. Bonsuccés.

Foto 2. Treballs d'excavació de la rasa.

Foto 3. Aspecte de la Pl. Bonsuccés durant les obres d'excavació de la rasa.

Foto 4. Col·locació dels tubs que portaran els cables.

